

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม สู่ความเป็นเลิศ*

The Development of the Phrapariyatidham School toward the Excellent

พระสุพิทักษ์ โตเพ็ง

Phra Supitak Torpeng

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

touch_life@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบสภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และเพื่อค้นหาคำตอบและรูปแบบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 18 ท่าน ผลวิจัยพบว่า

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีภาพลักษณ์ของโรงเรียนพระแม้จะสอนในสายสามัญ ด้วย ทำให้ขาดการได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณและกิจกรรมอื่น โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้บริหาร ผู้สอน และแม้แต่ผู้เรียนก็มีข้อจำกัด องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ ได้แก่ 1) สมรรถนะทางด้านองค์การประกอบด้วย (1) ด้านโครงสร้างการบริหาร (2) ด้านบรรยากาศสิ่งแวดล้อม (3) ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ (4) ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา 2) สมรรถนะทางด้านบุคคล ประกอบด้วย (1) ด้านผู้บริหาร (2) ด้านครูและ (3) ด้านผู้เรียน และ 3) สมรรถนะ

*Received November 21 2018; Revised November 25, 2018; Accepted December 31,

ด้านชุมชน ประกอบด้วย (1) ด้านการสนับสนุนโรงเรียน (2) ด้านการระดมทรัพยากรและ (3) ด้านการติดตามตรวจสอบ รูปแบบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ต้องเริ่มจากการสร้างสมรรถนะทั้งสามด้าน คือ 1) ด้านสมรรถนะระดับองค์กร 2) ด้านสมรรถนะระดับบุคคลและ 3) ด้านสมรรถนะระดับชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศผู้วิจัยเสนอแนะให้ผู้กำหนดนโยบาย กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะตนเอง เพื่อให้สามารถปรับตัวเองในสังคมปัจจุบัน และสังคมโลกได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนา; โรงเรียนพระปริยัติธรรม; ความเป็นเลิศ

Abstract

The Research aims to examine the current status and the problem determination of the school and to search for the components and the Development Form to Make the School become excellence. The Researcher used the qualitative research Methodology by the triangulation data. The data collecting took place with the 18 Key informants such as the specialists, the professionals, the administrators, teachers and educational staff in the Phrapariyatidham School. The results of the research are as follows;

The current status of the Phrapariyatidham School is the clergy school image even though there is the general education teaching in each school. This image makes the school lack the budgets and other activities supporting especially the human resources such as the administrators, the teacher also the students are found the limitations. The components to develop are 3 aspects; 1) the organizational competencies include (1) organizational structure, (2) environmental atmosphere, (3) organization of learning and (4) educational technology. 2) the personal competencies include (1) the administrators (2) the teachers and (3) the learners; and 3) the community competencies include (1) school support (2) resource mobilization, and (3) monitoring The develop forms are to build the competencies of those three components for excellence. The researcher recommends that the Policy formulation makers must focus on the policy accuracy of the 21st Century education. And the students must be designed to develop their competency themselves to modify themselves in the present social and the real world.

Keywords: Development; Phrapariyatidham School; Excellent

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาในพระพุทธศาสนาที่ดำเนินการตามแนวไตรสิกขาโดยถือเอาพุทธพจน์เป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ประพฤติปฏิบัติ ดำรงรักษาและเผยแผ่คำสั่งสอน อันเป็นระบบดำเนินชีวิตตามหลักพระธรรมวินัยโดยอาศัยพระไตรปิฎกเป็นพื้นฐาน และใช้คัมภีร์ที่อธิบายความในพระไตรปิฎกเป็นตำราหรือแบบเรียนของพระภิกษุ สามเณร หรือเป็นศาสนศึกษาที่จะดำรงให้สืบต่อไป โดยแบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษา ขั้นพื้นฐานของรัฐ และช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษา ช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์เกี่ยวกับ การศึกษา นักธรรม-บาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบของคณะสงฆ์เพื่อการศึกษาแก่บุตรของผู้ยากไร้และด้อยโอกาส ทางการศึกษา โดยมุ่งประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง

การจัดการศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการแบบให้เปล่า โดยพิจารณาจากวัดที่สามารถระดมความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ได้และพอจะมีบุคลากรดำเนินการ ตลอดจนความต้องการด้านการศึกษาของท้องถิ่น โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายต่างๆ มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล ซึ่งมักจะไม่เพียงพอต่อการจัดการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เงินบริจาคจากผู้มี จิตศรัทธาขึ้นอยู่กับบารมีของเจ้าสำนัก ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ปัญหาบุคคลมีประสบการณ์น้อย คือ การเรียนการสอนไม่เพียงพอ เป็นปัญหาหลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (Buasiri, 2001) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติดชอบ ดำรงอยู่ในศาสนธรรม สมควรแก่ภาวะสามารถธำรง และสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสถาพรสืบไป (Office of Buddhism, 2003)

หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญจึงต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น สังคมและกฎระเบียบวินัยทางสงฆ์ และต้องมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน พร้อมรับการตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันความมีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอีกด้วย สังคมไทยปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนจำนวนมากได้รับข่าวสารจากการประทุพติตพระธรรมวินัยของพระภิกษุ สามเณรผ่านสื่อต่างๆ ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์วิกฤติศรัทธาต่อพระภิกษุ ในสังคมไทย ดังนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ทำหน้าที่พัฒนาพระภิกษุ สามเณร จึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยใช้องค์ประกอบทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตของสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นทั้งความรู้ ความมีวินัยที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

พระภิกษุ สามเณร ส่วนใหญ่เป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาในการเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไป เนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถสนับสนุนบุตรของตน จึงต้องให้มาบวชเรียน โดยพระภิกษุ สามเณรเมื่อบวชแล้วจะต้องเรียนปริยัติธรรม แผนกบาลี แผนกธรรม รวมถึงแผนกสามัญศึกษา ต้องใช้เวลาการเรียนรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าบุคคลทั่วไป เกิดปัญหาการปรับตัวของผู้มาบวชเรียน เกิดปัญหาการออกกลางคันโดยวิธีการลาสิกขา เป็นผลให้จำนวนพระภิกษุ สามเณรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงด้านการเผยแผ่และการสืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต โรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่ดึงดูดใจให้ผู้เรียนคงอยู่กับโรงเรียนจนจบหลักสูตร

จากความสำคัญ และแนวโน้มการจัดการศึกษา และงานวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัย จึงเป็นสัญญาณที่ส่งถึงแนวโน้มในอนาคตการพัฒนาและการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่จำเป็นต้องบริหารการพัฒนาเพื่อยกระดับประสิทธิภาพเทียบเท่าระดับสากล หรือความเป็นเลิศ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อันจะนำไปสู่การเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีมาตรฐานระดับสากล เป็นที่ยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนและทัดเทียมกับอารยประเทศสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบสภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
2. เพื่อค้นหาองค์ประกอบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศ
3. เพื่อค้นคว้าหารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบองค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับสูงที่มีหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีผลงานดีเด่น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ข้อมูลได้มาจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1-3 โดยผู้วิจัยได้ให้ทางผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารระดับสูงที่มีหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลและผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี จำนวน 18 ท่าน โดยการเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมชัดเจน และตรงประเด็น

ขั้นตอนที่ 6 สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 ถึง ขั้นตอนที่ 5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรม โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่างๆ และผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายทั้ง 18 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ นำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องและน่าเชื่อถือ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลให้ละเอียดเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยวิธีการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ความสอดคล้อง ความแตกต่างของข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปและอธิบายความและทำการสรุปผลการวิจัยโดยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีสามเส้า และตีความในรูปแบบของการพรรณนา

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาการที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมเปิดสอนในวัด จึงมีปัญหาร่วมกัน 3 ประการคือ

1. ด้านองค์กร โรงเรียนพระปริยัติธรรมมิใช่โรงเรียนของรัฐ ที่ได้รับการสนับสนุน ด้านงบประมาณ และทรัพยากรต่างๆจากรัฐ ความเจริญและรุ่งเรืองขึ้นอยู่กับความนิยมของที่ชุมชนมีต่อวัด หรือพระแต่ละรูป มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ เพราะอยู่ได้ด้วยเงินบริจาคเป็นหลักการเปิดสอนแผนกสามัญ-

ศึกษาต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดมาตรฐานการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถร่วมกิจกรรม เช่น การกีฬาได้เหมือนฆราวาสการที่บุคลากรเป็นบรรพชิต การเปิดเรียนได้ในแต่ละวัน จึงต้องเปิดหลังการฉันเพล ซึ่งทำให้เสียเวลาเรียนไปครึ่งวัน ในแต่ละวัน รวมทั้งการต้องหยุดประกอบศาสนกิจในวันพระทำให้ การจัดเวลาและชั่วโมงเรียนเสริมเป็นภาระทั้งผู้สอน และผู้เรียน สถานที่ทั้งหมดเป็นสถานที่ในวัด จึงมีข้อจำกัดอย่างมากในการทำกิจกรรม ซึ่งการทำกิจกรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสอนแบบบูรณาการ เพื่อให้ครบถ้วนตามมาตรฐานการเรียนรู้

2. ด้านบุคคล บุคลากรเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด ระดับผู้บริหาร เนื่องจากเป็นโรงเรียนวัด ผู้บริหารจึงเป็นพระภิกษุ ส่วนใหญ่ไม่มีคุณสมบัติผู้บริหารการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนั้นยังมีสถานะเป็นสงฆ์ ไม่สะดวกต่อการเข้าอบรมในหลักสูตรสำหรับฆราวาส ระดับผู้สอน เนื่องจากเป็นโรงเรียนของวัด ไม่มีอัตราผู้สอนประจำ ขาดแคลนครูที่มีใบอนุญาต ระดับผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นสามเณร จึงไม่สามารถทำกิจกรรมแบบนักเรียนในโรงเรียนทั่วไป การเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น จึงไม่เป็นไปตามข้อกำหนด เช่น วิชาลูกเสือ และพลศึกษา เป็นต้น

3. ด้านชุมชน ชุมชนมองว่าเป็นโรงเรียนของพระ การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนจึงเป็นกิจกรรมแบบทำบุญ ไม่ได้มีการสนับสนุนในกิจกรรมอื่นมากนัก ทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมขาดแคลนการสนับสนุนจากชุมชนตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น เกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดมา

องค์ประกอบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ สรุปเป็นองค์ประกอบได้ ดังนี้

1. สมรรถนะระดับองค์การ ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านโครงสร้างการบริหาร ด้านบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ และด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา
2. สมรรถนะระดับบุคคล ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านผู้บริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำผู้บริหาร ภาวะผู้นำด้านวิชาการ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี องค์ประกอบด้านครู ได้แก่ มุ่งผลที่เกิดกับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับนักเรียน และองค์ประกอบด้านผู้เรียน ได้แก่ มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ มีความพร้อมในการเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ฝัน
3. สมรรถนะด้านชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนโรงเรียน การระดมทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ

รูปแบบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ ได้แก่ การสร้าง

- 1) สมรรถนะระดับองค์การ
- 2) สมรรถนะระดับบุคคล
- 3) สมรรถนะระดับชุมชน

ได้แก่ สมรรถนะระดับองค์การ การพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ จะต้องพิจารณาสมรรถนะโรงเรียนเป็นเบื้องต้น และพิจารณาองค์ประกอบย่อยที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา ได้แก่ โครงสร้างการบริหาร ผู้บริหาร สถานศึกษาที่ผ่านกระบวนการคัดเลือก การบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน รวมถึงวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่มีความพร้อมรองรับแผนงาน โครงการของโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพสมรรถนะระดับบุคคล ด้านภาวะผู้นำผู้บริหาร ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ เนื่องจากผู้นำเป็นบุคคลสำคัญยิ่ง

ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยการวางแผนและใช้แผนเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ รวมทั้งเป็นผู้นำในกระบวนการปฏิบัติโดยได้รับความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง พุทธศาสนิกชน ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านครูผู้สอน ครูเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาและบ่มเพาะผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ครูจะต้องมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ โดยโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง โดยการกำหนดแผนและปฏิบัติตามแผนนั้น เพื่อให้มั่นใจได้ว่าครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพ และด้านนักเรียน คุณลักษณะผู้เรียนเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญในการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ กรอบสมรรถนะที่กำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียนไปสู่เกณฑ์นั้น โดยที่ผลลัพธ์สุดท้ายคือนักเรียนที่มีสุขภาวะที่ดีทั้งสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์และมีความฉลาดทางอารมณ์ เป็นผู้มีปัญหาพุทธธรรมสมรรถนะระดับชุมชน ผู้ปกครอง ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่โดยรอบวัด จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลวัด และการจัดการศึกษาของวัด การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบผลสำเร็จได้เพราะได้รับความร่วมมือ สนับสนุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา และปัจจัยที่จำเป็นต่อการเรียนของพระภิกษุ สามเณร หากชุมชนใดมีสถานะทางเศรษฐกิจดี จะเป็นแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาของวัดได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังขยายเครือข่ายต่อไปเชื่อมโยงกับพุทธศาสนิกชนทั่วไปด้วย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่กล่าวข้างต้นซึ่งมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ด้านสมรรถนะองค์กร โรงเรียนที่มีความเป็นเลิศ จะต้องเป็นโรงเรียนที่มีความเข้มแข็งด้านสมรรถนะองค์กร โรงเรียนเป็นองค์การสาธารณะรูปแบบหนึ่งที่มีหน้าที่ให้การศึกษา อบรมบ่มเพาะ มีการวางโครงสร้างองค์การอย่างเป็นระบบและลักษณะการทำงาน การกำหนดทิศทางการทำงานขององค์กร ซึ่งในที่นี้ คือโรงเรียนจัดโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งจะสามารถรองรับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ การจัดโครงสร้างโรงเรียนที่เหมาะสมจะเป็นการเอื้อให้ครูทำงานได้สะดวก ซึ่งจะมีจุดเริ่มต้นที่โครงสร้างองค์การ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1 โครงสร้างองค์การ การจัดโครงสร้างที่เหมาะสมจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน โครงสร้างจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่เป็นเลิศ เนื่องจากโครงสร้างองค์การเป็นการกำหนดกรอบการทำงานที่เป็นทางการและความสัมพันธ์ในการบังคับบัญชา เปรียบได้กับโครงกระดูกในร่างกายในทางชีววิทยา (John H. Invancevich, James Jr. Donnelly, and James L. Gibson, 1997) เป็นการอธิบายถึงองค์การในลักษณะความซับซ้อน (Complexity) ระดับของรูปแบบมาตรฐาน (formalization) และระดับของการกำหนดอำนาจในการตัดสินใจ (Centralization) สามารถใช้

เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการ การควบคุมและการประสานงาน โครงสร้างองค์การจะช่วยให้เกิดความแน่นอนในการประสานงานกัน แม้ว่าจะมีความซับซ้อนในองค์การ แต่ผู้บริหารและสมาชิกในองค์การสามารถทำงานร่วมกันได้ง่ายขึ้น เพราะโครงสร้างองค์การจะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ทำให้การทำงานชัดเจนขึ้น ช่วยให้การติดต่อสื่อสารลดช่องว่างและลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ช่วยให้บุคลากรแต่ละคนได้เห็นทางก้าวหน้าในสายงานของตนชัดเจน และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์การ (Richard M. Hodgetts, 1990)

ผู้บริหารนั้นควรที่จะรับผิดชอบโครงสร้างทุกส่วนในองค์การเพื่อให้เหมาะสมและตรงกับเป้าหมาย ที่องค์การตั้งไว้ผ่านการบริหารคนและทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ โครงสร้างองค์การที่มีประสิทธิภาพ มีลักษณะ ดังนี้ (Hodge and Anthony, 1990) 1) สามารถบรรลุเป้าหมายได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำสุด (goal accomplishment at last cost) 2) มีนวัตกรรม (innovation) มีระบบข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม 3) มีความยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibility and adaptableness) เพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมและองค์การ 4) สนับสนุนการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคลและการพัฒนา (facilitation of human resource performance and development) 5) สนับสนุนให้มีการประสานงานอย่างทั่วถึง (facilitation of coordination) 6) สนับสนุนให้มีกลยุทธ์ (facilitation of strategy)

สอดคล้องกับ ฮอลล์ (Hall, 1996) และเวคชีโอ (Vecchio, 1991) ได้เสนอว่า โครงสร้างองค์การเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน มีความสำคัญที่ต้องดำเนินงานเปรียบเสมือนเป็นโครงกระดูกของร่างกายที่ทำให้การดำเนินงานในส่วนต่างๆ ขององค์การเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ทั้งระบบ การประสานงานระหว่างสมาชิกที่อยู่ในตำแหน่งต่างๆ สามารถดำเนินการตามภารกิจขององค์การให้ดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ โครงสร้างองค์การประกอบด้วย ชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) การแบ่งงาน (division of labor) การจัดแผนงาน (departmentalization) ขั้วการบังคับบัญชา (span of control) สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) เอกภาพในการบังคับบัญชา (unity of command) อำนาจหน้าที่ (Authority) และความรับผิดชอบ (responsibility)

1.2 บรรยากาศสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและบรรยากาศในโรงเรียน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการทำกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน สภาพและบรรยากาศที่ดี ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี มีความกระตือรือร้น และมีความพร้อมในการเรียน ตรงกันข้ามสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และไม่พร้อมที่จะเรียน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนดีมีสังคมบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวย เป็นระเบียบและปลอดภัย เป็นสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน (Lunenburg and Ornstein, 2001 และ Nongmak, 1997)

1.3 เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ องค์การที่ใช้การเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การ สมาชิกขององค์การจะต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน สร้างแรงบันดาลใจให้

สมาชิกได้เรียนรู้ตลอดเวลาและเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพของสมาชิกเองและองค์การอย่างต่อเนื่อง ในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ (Senge, 1990; Marquardt, 2002 ; Hoy & Miskel, 2001 และ Dincox, 1994) องค์การแห่งการเรียนรู้จะต้องมีการถ่ายทอดความรู้ (Transferring knowledge) จะต้องมีการกระจายความรู้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์การ (Quickly and efficiently throughout the organization) องค์การจะต้องสร้างโอกาสในการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ สมาชิกในองค์การมีการพัฒนาตนเอง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง (Garvin, and ct., 1993; Gephart, et., 1996; Pedler and ct., 1991)

1.4 เทคโนโลยีทางการศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจและรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของบุคลากรและองค์การ (Marquardt, 2002) อันจะนำไปสู่สังคมฐานความรู้ซึ่งเป็นองค์การจะต้องใช้ความสำคัญเรื่องความรู้และนวัตกรรมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน องค์การที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ถือว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ช่วยให้การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นโดยประเภทของเทคโนโลยีที่ช่วยในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้มี 2 ประเภท คือ เทคโนโลยีสำหรับการบริหารจัดการความรู้ คือ การใช้เพื่อการจัดเก็บและแลกเปลี่ยนความรู้แก่กัน และเทคโนโลยีสำหรับเพิ่มพูนการเรียนรู้ คือ การใช้เครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างสะดวกมากขึ้น เช่น Computer-based training, E-learning, Web-based learning เป็นต้น (Marquardt, 2002)

2. ด้านสมรรถนะบุคคล

2.1 สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้นำที่จะนำองค์การไปสู่เป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จ การบริหารที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำ และดึงเอาศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด พร้อมกับการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพที่องค์การกำหนดเพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ดังที่ เฮาส์ และมิชเชล และฮอย และมิสเกล (House & Mitchell, 1996 and Hoy & Miskel, 2001) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้นำมีความสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในงานของผู้บริหาร ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การ และจะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านภาวะผู้นำ มีความสำคัญทั้งด้านผู้นำทางวิชาการ ผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง และผู้นำด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ควรมีภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีด้วย โดยเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ก้าวให้ทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Osten, 2001 และ Best, 1981)

2.2 สมรรถนะครู สมรรถนะครูผู้ปฏิบัติการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ เนื่องจากครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน หากครูมีสมรรถนะสูงและมุ่งผลที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ก็จะส่งผลต่อผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดี คนเก่งและเรียนอย่างมีความสุข ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการเรียนรู้ สมรรถนะครูที่สังเคราะห์จากการปฏิบัติที่เป็นเลิศทั้ง 17 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบที่ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะต้องมีหรือพัฒนาตนเองให้มี เพื่อให้การปฏิบัติการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลที่เป็นเลิศ ดังที่ Mitrani, Dalziel and Fitt (1992) ที่กล่าวว่า สมรรถนะ เป็นลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับประสิทธิภาพ หรือผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ นิสดาร์ก เวชยานนท์ (Vetchanonta, 2011) ว่าเป็นพฤติกรรมที่ทำให้คนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งไม่เกี่ยวกับตัวงานโดยตรง การมุ่งสู่ความเป็นเลิศครูผู้สอนจะต้องมีสมรรถนะด้านการมุ่งผลที่เกิดกับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับนักเรียน

2.3 สมรรถนะผู้เรียน สมรรถนะผู้เรียน ได้แก่ การมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ มีความพร้อมในการเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ หมั่นฝึกฝน ทักษะในศตวรรษที่ 21 มีทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญที่ผู้เรียนควรมี คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมาย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสารสนเทศ (Information) เน้นทักษะการเข้าถึงและรู้แหล่งสารสนเทศ ประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ และสามารถนำสารสนเทศไปใช้อย่างสร้างสรรค์ 2) ด้านสื่อ (Media) เน้นทักษะการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ 3) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เน้นทักษะการใช้เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสื่อสาร และเทคโนโลยีเครือข่ายในการจัดการข้อมูล

2.4 สมรรถนะระดับชุมชน อาจกล่าวได้ว่าชุมชนกับโรงเรียนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยภารกิจที่สำคัญของโรงเรียนคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชน ซึ่งเป็นไปตามการศึกษาของ บัม (Baum, 2000) ที่พบว่าชุมชนเป็นแหล่งที่มาของปัจจัยนำเข้า (Input) และแหล่งรองรับผลผลิต (Output) ของโรงเรียน ชุมชนจึงเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของโรงเรียนรวมทั้งสมาชิกชุมชนมีอิทธิพลต่อการศึกษาของนักเรียนและมีประโยชน์ต่อชุมชน สอดคล้องกับ พรทิพย์ สุพรรณกุล (Supankul, 2010) ที่กล่าวว่าเงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบโรงเรียนสมรรถนะสูงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือการสนับสนุนและความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนและหน่วยงาน ต้นสังกัด สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (The Secretary of the Council for Education, 2014) พบว่า สถานศึกษาในกำกับของรัฐบาลรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ของชุมชน เป็นฐานสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จ ทั้งในเมืองและชนบท

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านกรอบนโยบาย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายทุกระดับ ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร หรือคณะสงฆ์ทั้งระบบ โดยการผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ชัดเจน มีความเหมาะสมกับการพัฒนาทักษะ แห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาศาสนาทางพระพุทธศาสนาทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะระดับสถานศึกษา

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้สถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทุกแห่ง มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะอย่างจริงจัง มีการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เหมาะสมกับสมรรถนะแต่ละด้าน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะที่สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมประเทศ สังคมภูมิภาคและสังคมโลก รวมทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการคาดการณ์อนาคตโดยผู้เชี่ยวชาญในภาพกว้างๆ แต่ในบริบทของการจัดการศึกษาแก่พุทธศาสนาที่ยังมีองค์ประกอบอีกหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านควรจะมีการศึกษา ในเชิงลึก เช่น เกี่ยวกับหลักสูตรที่มีองค์ประกอบหลายด้าน สามารถที่จะศึกษาเชิงลึกในแต่ละด้านได้

References

- Baum. (2000). *Rereading Power and freedom in J.S. Mill*. Toronto: University of Toronto Press.
- Best, J. W. (1981). *Research in Education*. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Buasiri, A. (2001). *A Study of Monks with the Education Reform, The National Education Act B.E. 2542*. Bangkok: Office of the Director of national education.
- Bubrin, A. J. (1998). *Leadership*. (2nd ed.) New York: Houghton.
- Dinox, N. (1994). *The Organizational Learning Cycle: How we Learn Collectively*. New York: Mc Graw-Hill.
- Gibson, J. L., Ivancevich, J. M., & Donnelly, J. H. (1997). *Organizations* (9th ed.). Boston: McGraw-Hill.

- Hall, Tom L. (1996). *Utilizing Multimedia Toolbook 3.0*. New York: Boyd & Fraser. Publishing Company, A Division of International Thomson Publishing, Inc.
- Hodge B.J. and William P. Anthony. (1990). *Organization Theory*. (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Hoy, Wayne K. and Miskel, Cecil G. (2001). *Education Administration Theory Research Practice*. (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Lunenburg, F.C. and Ornstein, A. C. (2001). *Educational Administration Concepts and Practices*. Newyork: Thomson Learning.
- Marquardt, M. (2002). *Building the Learning Organization*. USA: Davis-Black
- Mitrani, A., Dalziel, M., and Fitt, D. (1992). *Competency-based human resource management: Value Driven Strategies for Recruitment, Development, and Reward*. London: McGraw-Hill.
- Nongmak, C. (1997). *Education Quality Assurance Practices*. Bangkok: the Sun is Marketing.
- Office of Buddhism. (2003). *Laws and Regulations that Apply to Government Services*. Bangkok: A Buddhist theology Education Fund.
- Osten, M. (2001). *Technology Leadership the Executive director's role in tech Planning Process*. Retrieved January 14, 2010, from <http://books.google.co.th/books?id>
- Pedler, Mike et al. (1991). *The Learning Company*. New York: McGraw-Hill.
- Richard M. Hodgetts (1990). *Management Theory Process and Practice*. (5th ed.). New York: Harcourt Brace Jovanevich.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday.
- Supankul, P. (2010). *The Development of Model for the High-Performance School in the Basic Education Institution*. Doctorate of Philosophy Ramkhamhaeng University.
- The Secretary of the Council for Education (2014). *Management of Basic Education*. Bangkok: Prikwan Graphic.
- Vecchio, R.P. (1991). *Organizational Behavior*. (2nd ed.). Chicago: The Dryden Press.
- Vetchanonta, N. (2011). *A New Dimension in Human Capital Management*. (3rd ed.). Bangkok: Great Cape Rin Marketing world.